

SLOVO ÚVODEM

Vážení čtenáři,

na závěr svého účinkování ve funkci ministra životního prostředí navštívil Ladislav Miko Národní park Podyjí. Pobyl zde sice kratší čas, než měl původně (před nástupem do funkce ministra) v úmyslu, nicméně se setkal s vedením Správy Národního parku Podyjí, seznámil se s aktuálními problémy tohoto chráněného území a zároveň i moderoval přibližně devadesátiminutové setkání se starosty obcí ochranného pásma národního parku.

Návštěva pana ministra se uskutečnila dne 18 listopadu 2009, místem setkání se starosty bylo návštěvnické středisko správy v Čížově. Jako nejpalčivější problém ve vzájemných vztazích Správy NP Podyjí a jednotlivých obcí byla diskutována otázka rozvoje obcí v těsném sousedství chráněného území a s tím souvisejících limitů, které je správa povinna podle stávajících zákonných úprav (na úseku územního plánování a ochrany krajinného rázu) uplatňovat.

Soužití obcí se zvláštním režimem národního parku je v České republice nikdy neutichajícím evergreenem a je lhostejné, zda se jedná o obce podýjské, šumavské, krkonošské nebo „českošvýcarské“. Bydlet v malebné obci a mít za humny nádherné kulisy národního parku je bezesporu výhodou. Stejně tak nesporné však je i to, že v takové obci nelze stavět bez přísných regulativů, protože jinak se může stát, že z malebné obce se rychle stane obec „nemalebná“ a turista sem přestane jezdit a nebo se alespoň bude ošklíbat, jak jsme si to v tom krásném národním parku pěkně ... Ale o tom podrobněji v některém dalším čísle Podýjského listí.

Pro informování starostů obcí prezentoval ředitel správy Tomáš Rothröckl aktuální údaje o finančních prostředcích, které byly za dobu existence NP Podyjí obcím poskytnuty z prostředků Státního fondu životního prostředí. Ministr Miko dále seznámil starosty se zcela novým dotačním titulem z prostředků stejného fondu, který je připraven k podpisu a který obcím ležícím na území národních parků (a jejich ochranných pásmech) umožní ještě výhodnější čerpání podpory pro nejrůznější projekty na jejich území.

Jan Kos
redakce Podýjského listí

OKÉNKO ZAHRADNÍKA

Živé ploty – řešení se třemi „E“

Živý plot je umělá, více či méně udržovaná liniová výsadba dřevin, popř. bylin, která slouží jako oddělovací bariéra. Doplnuje nebo nahrazuje běžné oplocení, může také sloužit jen jako dekorační prvek. Používá se jako protiprachová a protihluková bariéra, je úkrytem či zdrojem potravy pro četné druhy drobných živočichů. Náklady na jeho pořízení jsou nesrovnatelně nižší oproti nejčastěji používaným zděným, dřevěným či drátěným plotům. Tuto základní charakteristiku lze jednoduše shrnout do tří slov – je to řešení ekologické, estetické i ekonomické.

Živý plot je jedním z nevhodnějších řešení pro oplocování pozemků uvnitř obcí ochranného pásma NP Podyjí, popř. i ve volné krajině. Uvnitř obcí se setkáváme především s oplocením předzahrádek. Jedná se většinou o udržovaný (stříhaný) živý plot s výraznou estetickou funkcí, který slouží k vymezení daného prostoru.

Vhodnější druhy listnatých dřevin patří: habr, ptačí zob, hloh, buk, myrobalán (druh slivoně s plody podobnými třešním), meruzalka, dřín, brslen, zimolez, aj. Některé z těchto druhů na jaře bohatě kvetou, jiné na podzim nádherně barví, všechny tyto druhy jsou však dosti odolné proti případným periodám sucha a zároveň dobře snáší udržovací či zmlazovací řez. Tato charakteristika platí i pro stálezelené druhy zimostráz (krušpánek) - i když se jedná o nepůvodní druh, je v prostředí naší vesnice zdomácnělý - a tis, takže potom už záleží na samotném vkusu každého člověka.

Je však nutné upozornit na velmi často používané živé ploty z tují, cypřišů či jalovců. Jedná se o druhy či kultivary nepůvodní, jejichž stanovištní nároky jsou poněkud jiné, než jim v našich klimatických podmínkách můžeme zaručit. Sucho, solení chodníků v zimním období a hluboký zmlazovací řez nesnášejí příliš dobře, často dochází k částečnému či úplnému



Živý plot – přirozený prvek v obcích Podyjí

Právě živé ploty a to zejména z listnatých dřevin, mohou být levnou a efektivní náhradou mnohdy nevkusných plotů v předzahrádkách rodinných domů či selských stavení. Mezi nej-

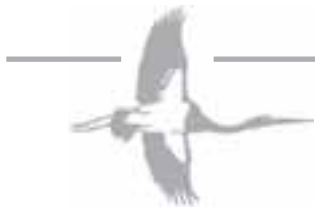
suchání jednotlivých rostlin. Tyto druhy však nejsou schopny dostatečného zmlazení a živý plot v dalších letech nevytvádá příliš vábně.

pokračování na str. 2

Obsah:

| | |
|-------------------------------------------|-----|
| Slovo úvodem | 1 |
| Živé ploty - řešení s třemi „E“ | 1-2 |
| Jak vrátit moruše do našich zahrad? | 3-5 |

| | |
|-------------------------------------------------|-----|
| Lípa Samaritánka je pátá | 6-7 |
| Mnizskův kříž ve Vranově nad Dyjí opraven | 8 |
| Připravili jsme pro vás | 8 |



pokračování ze str. 1

V lokalitách historických návší se jedná o řešení vysloveně nevhodné, působící monotónně a celoročně smutně, hodící se spíše pro zeleň hřbitovů, krematorií či sporadické doplnění sadovnických úprav ve městech. Krajinný ráz našich obcí však netvoří pouze stavby, ale také zeleň kolem nich. I zde však existuje vhodné řešení – buď použití živého plotu z habru, u vyšších forem z buku – ty jsou neprůhledné i v zimě díky starým listům, které opadají až při rašení listů nových, totéž platí i pro polostálezelený ptačí zob obecný v kultivaru „Atrovirens“ nebo v nižší formě „Atrovirens compact“. Anebo pokud majitel domu trvá na použití neopadavých stálezelených druhů, lze mu nabídnout tis např. kultivaru „Hicksii“ nebo zimostráz např. v kultivaru „Suffruticosa“ nebo i exotické stálezelené druhy ptačí zob japonský a vejčitolistý, které jsou zvláště vhodné do teplých, vinohradnických poloh. Všechny tyto druhy velmi dobře snášejí řez a proto z nich v předzahrádce obytného domu nebo i ve sklepní uličce lze vypěstovat prakticky jakýkoliv tvar jakéhokoliv rozměru.

K živým plotům do předzahrádek našich vesnic přidáváme malý tip. Strohou linií tvarovaného plotu je vhodné doplnit uvolňujícím okrasným záhonem s tradičními druhy květin či keřů (pivoňky, kopretiny, růže, levandule, četné druhy letniček nebo cibulovin atd.). Dojde k vytvoření radostné kompozice, která v každém ročním období mění svůj vzhled, nikdy nezevšední a stává se ozdobou, která efektně dotvoří veřejné prostranství.

Pro oplocování zahrad, sadů či vinohradů, ať už v záhumení selských usedlostí, nebo ve volné krajině platí podobné principy jako u oplocování předzahrádek. Také zde je použití živého plotu ekologické, estetické i ekonomické. Jelikož se jedná o větší plochy, mohou být použity, kromě shora zmíněných i vzrůstnější formy dřevin, především habr, buk, babyka, kalina, hloh, ptačí



Některé živé ploty nevyžadují příliš důkladnou údržbu

zob atd. Živý plot zde nemusí být každoročně udržován, naopak může být ponechán bez řezu – potom jde o tzv. nestříhaný živý plot. Může jít i o směs druhů, které postupně nakvétají či mění svoji barevnost a mohou se stát i zdrojem ovoce či ořechů (dřín, mišpule, líska, myrobalán, kdouloň). Časem dojde k vytvoření neprostupné „džungle“, která odradí nevíтанého návštěvníka a zároveň chrání obyvatele nemovitosti před nechtěnými pohledy.

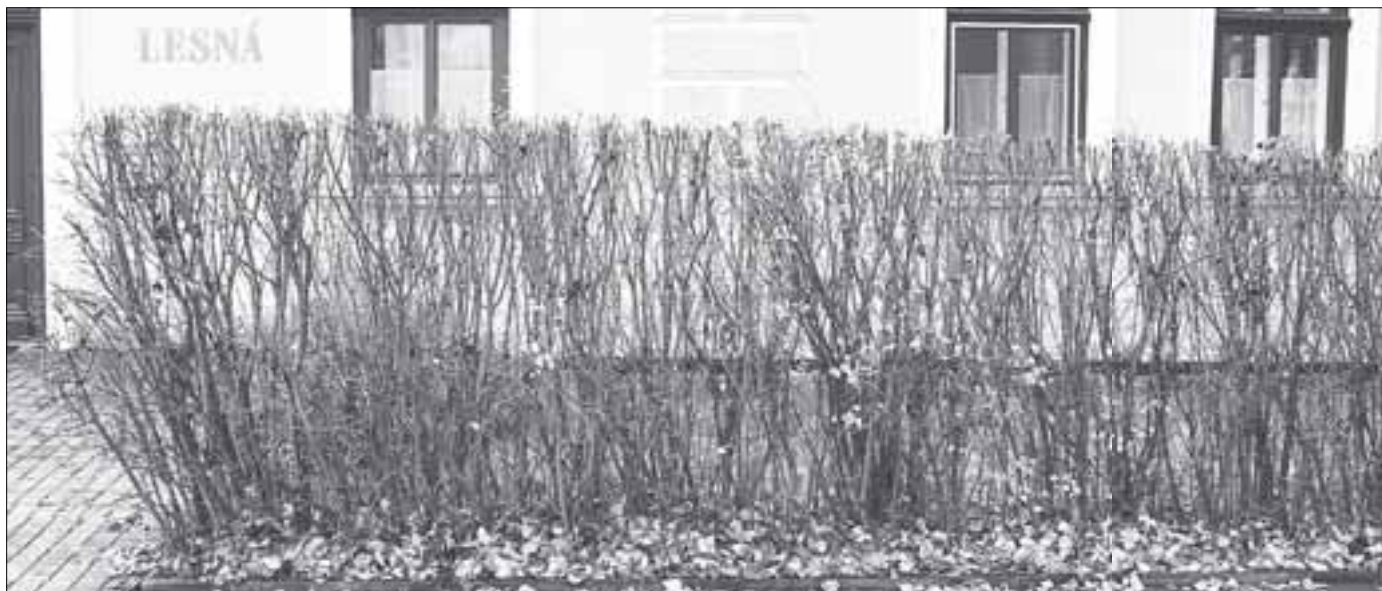
K doplnění problematiky živých plotů je potřeba zmínit i možnost použití popínavých dřevin. Jde o velmi jednoduchý, estetický a zároveň levný způsob řešení pro revitalizaci či zakrytí některých stávajících nevzhledných plotů, fasád, zdí, zemědělských areálů či jiných staveb, kterých se v našich obcích nachází stále bezpočet. Jmenujme stálezelené či opadavé druhy dřevin jako břečťan, psí víno, růže, réva, opletka, plamének, zimolez, vistárie atd. Kromě estetického působení ovlivňují pozitivně tyto dřeviny mikroklima na jednotlivých plochách a vytvářejí tak velmi příjemné, až intimní prostředí na zahradách svých uživatelů. V neposlední řadě jsou tyto plochy také úkrytem či hnízdištěm pro četné druhy hmyzu, ptáků či drobných obratlovců,

které mohou být na našich zahradách významnými pomocníky v boji proti škůdcům na ovoci, zelenině či révě vinné. Dalším využitím popínavých dřevin je vytvoření loubí v předzahrádce či ozelenění pergoly ve dvorním traktu či zahradě domu. Typickým příkladem vhodným k následování je loubí ve vesnické předzahrádce porostlé vinnou révou. Je jedním z prvků kultivujících návěsní prostor vinařské obce, který oprávněně obdivují návštěvníci z blízka či daleka, neboť tůjové ploty mají všude, ale loubí s visícími hrozný jen tak někde neuvidíte...

A proto, vážení spoluobčané, když se budete rozhodovat, jakým způsobem oplocíte svoji předzahrádku, zahradu či jak zvelebite svoji nevzhlednou starou zeď či plot, zkuste vysadit živý plot. Můžeme vám zaručit, že se není naprosto čeho obávat a vložená investice (ať už finanční či fyzická) se vám mnohonásobně vrátí!

Poznámka: Obyvatelům obcí ochranného pásma NP Podyjí jsou samozřejmě k dispozici s odborným poradenstvím při výběru vhodného materiálu pro sadovnické a krajinářské účely pracovnice Správy NP Podyjí Veronika Dubovská, Ludmila Bínová a Lenka Reiterová.

Veronika Dubovská



Dokonalé souznění kvalitní rekonstrukce selského stavení s předzahrádkou ohraničenou živým plotem

Jak vrátit moruše do našich zahrad?

Morušovníky patří do čeledi morušovníkovitých (Moraceae) a je známo více jak 15 různých druhů. Pojmenování moruše souvisí s latinským *morus* nebo s řeckým *meros* = díl, částka (s ohledem na složené plody). Druhé označení je většinou dááno podle barvy plodů.

Areál původního rozšíření byl na severní polokouli v teplém mírném a subtropickém pásu v Asii a severní Americe. Morušovníkům vyhovují výslunná a poloslunná stanoviště s výživnější půdou. Doporučovány jsou především vinorodé oblasti. Na našem území jsou známy již dlouhou dobu a místy se pěstují již po staletí. Vzhledem ke svému bohatému a hluboko kořenícímu kořenovému systému obstojí i v chudší, kamenité půdě.

Zajímavostí u morušovníků je, že špatně snášejí ve své kořenové soustavě kořeny jiných dřevin. Je tedy nutné to mít při výsadbě na paměti a doporučuje se je sázet alespoň 5 metrů od okolních stromů a keřů. Je nutné také podotknout, že se jedná o dlouhověké a mohutné stromy a proto se doporučuje výsadba do větších zahrad či do otevřených prostranství.

Morušovník má velice dobrou regenerační schopnost, často i s otevřenými a neošetřenými rány žije ještě spoustu dalších let. Je to dáno obsahem latexových látek ve dřevě, které po zaschnutí ran zabraňují následné hnilobě. Římský přírodovědec Gaius Plinius Secundus ve svém díle *Naturae historiarum* nazval moruši *sapientissima arborum* (nejmoudřejší ze stromů), přitom měl na mysli její opožděný rozpuk a tím ochranu před pozdějšími jarními mrazíky. Stromy začínají vyhánět pupeny kolem 15. dubna a kvetou začátkem května.

Volně rostoucí morušovníky netrpí ohryzem zvěře a dobře snášejí exhaláty v ovzduší. Netrpí ani vážnějšími chorobami a škůdci.

Kdo jednou ochutnal moruše, poznal, že platí podobné co u oliv – buď si je zamilujete nebo do nich už nikdy nestrčíte nos. V případě plodů morušovníku se jedná o plodenství drobných peckovíček na společném dužnatém větvě. Souplodí jsou tmavě fialová anebo bílá. Využití plodů morušovníků je široké, hodí se jak pro přímou konzumaci, kdy nám svou chuť připomínají ostružiny, tak na různé kuchařské zpracování (kompoty, šťávy a vína). Z plodů bílých moruší se vyrábí výborný mošt. Sušené moruše se v minulosti používaly jako sladidlo do různých kaší a jiných pokrmů, nebo také sušené a rozemleté sloužily jako mouka, která se přidávala do těsta.

Plody navíc obsahují velice účinné barvivo, které jen s obtížemi vyperete ze svých oděvů. Díky této vlastnosti se plody dříve využívaly k barvení vína. Z těchto důvodů je taky často doporučováno nevysazovat morušovníky v blízkosti domů nebo veřejných



Plody morušovníku

komunikací, které by padající plody mohly znečistit.

Pokud se rozhodneme ke zpracování plodů, je logické, že je budeme chtít nejprve omýt, čímž se pustíme do docela časově náročné práce, při které musíme počítat s tím, že i při nejvyšší opatrnosti některé plody rozmačkáme. Pokud si budeme chtít tuto práci ušetřit, bude rozumné si v době dozrávání plodů pod strom rozprostít plachtu a popadané, čisté plody pak snadno posbíráme. Někdy však toto není možné, a tak je vhodné mít pod stromem alespoň zasetu trávu, která ochrání ovoce před nárazem na tvrdou zem a rozmačkáním a také před znečištěním.

Plody morušovníku také obsahují mnoho cenných látek, které se využívají v lékařství. Moruše s tmavým zabarvením obsahují významné množství léčivého resveratrolu. Tato látka má značné antioxidační a antibakteriální účinky a ovlivňuje metabolismus lipidů a inhibuje srážení krevních destiček. Předpokládá se také, že má pozitivní vliv na prevenci rakoviny prostaty. Některé články dokonce uvádějí, že tato látka má schopnost bránit stárnutí buněk a organismu nebo zpomalovat proces degenerace mozku při některých neurologických onemocněních jako jsou např. Alzheimerova choroba aj.

Plody pročišťují organismus a regulují hladinu cukru v krvi, a tak je konzumace doporučována při cukrovce a onemocněních slinivky břišní. Působí mírně močopudně a protipříjmově. Bílé moruše jsou účinné při nachlazení, podporují vykašlávání hlenů a působí příznivě při srdečních a cévních cho-

robách. O moruších a využitích plodů z nich se psalo již v Českém herbáři z nakladatelství Alois Hynek, vydaného v Praze roce 1899: „Ovoce (moruše) užívá se k upravení chladících nápojů — též k barvení vína. Syrup z něho upravený slouží za kloktadlo, zvláště proti houbě a kurdějím. — Upraví se, když čerstvé moruše se utlukou, vylisují a šťáva svaří se s cukrem; na 1¼ libry šťávy dá se 3 libry cukru; pak se to procedí.“

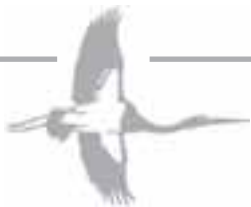
V našich zeměpisných šířkách se většinou bavíme o 3 druzích morušovníků a to:

Morušovník bílý (*Morus alba*)

Je to opadavý strom, který vytváří širokou, kulatou korunu dorůstající až 18 m do výšky. Je uváděno, že tento morušovník je mrazuvzdorný až do -35°C .

Listy jsou poměrně velké - 15 až 20 cm a mají lesklou, tmavě zelenou barvu, jejich tvar je proměnlivý a zpravidla je vejčitý nebo nepravidelně tří- až pětilaločnatý.

Květ se objevuje na přelomu května a června a na jedné rostlině můžeme najít drobné samčí a samičí zelené květy, mající podobu krátkých jehněd, které mohou být velké až 2 cm, kdežto samičí jsou drobnější a jsou velké až 1,2 cm. Tyto jehnědy jsou opylovány pomocí větru. Plodenství je hroznovitého tvaru a připomíná plody ostružin. K dozrávání plodů dochází dle oblasti v rozmezí od konce července do srpna. Plody mají bílou až růžovou barvu, mdlé chuti a jsou velké až 2,5 cm.



pokračování ze str. 3

Plody bílých moruší jsou asi 1,5-2 cm dlouhé, bílé až lehce narůžovělé, obsahují 22% cukrů, ovocné kyseliny (jablečnou a citronovou), pektin, vitamín C, karoten, vitamín E, kyselinu listovou, vitamín B1 a B6, mnoho zásaditých minerálních látek a asi 78% vody.

Tyto morušovníky nejsou náročné na druh půdy a tolerují i větrná stanoviště, hůře ale snáší přímořské oblasti. Jedná se o suchomilnou dřevinu.

Zajímavostí je, že listy tohoto druhu jsou potravou housenek bource morušového, jejichž kukly jsou surovinou pro výrobu přírodního hedvábí. Larvy bource morušového jsou monofágní a živí se jen listím moruše bílé nebo černé (*Morus alba* L., *Morus nigra* L.).

Tajemství výroby hedvábí bylo objeveno v Číně již před 5000 lety, a také pečlivě stráženo - ten, kdo se pokusil vyvézt ze země zdroj bohatství (živý bourec morušový) byl potrestán smrtí. Trvalo celá staletí, než se bourec dostal dále do světa. Traduje se, že roku 552 propašovali z Číny vajíčka bourců v duté bambusové holi dva misionáři až do Cařihradu a založili tak tradici evropského chovu. V 6. století n. l. se hedvábnictví rozvíjí v Řecku a v 8. století ve Španělsku. V Čechách byl jeho chov zaveden v 17. století Albrechtem z Valdštejna a hedvábnický průmysl v naší zemi byl zrušen v roce 1963. Roku 1992 byl z podnětu Katedry srovnávací fyziologie živočichů a obecné zoologie PŘF MU ustaven Výbor pro obnovení hedvábnictví, který je nevydělečnou organizací a podporuje rozvoj hedvábnictví. Moruše se rozšířila díky chovu bource morušového a její pěstování upadlo zaváděním výroby syntetických hedvábných vláken a rozšířením škůdců, kterých byla oblíbenou potravou. Nejvyužívanější je právě moruše bílá, která obsahuje nejvýhodnější potravní zdroje pro larvy bourců. Po listech m. černé předou bourci hedvábí střední jakosti.

Zajímavost: jak už to tak bývá v každém



Pětilaločnatý tvar listu



Listy a plody morušovníku černého

oboru, tak i pro bource morušového byla nalezena umělá potrava, na které je možné bource morušové chovat. Jejím základem je ale opět prášek ze sušeného morušového listí společně s agarem, vitamíny, minerály a její výrobou se zabývají firmy hlavně v Japonsku.

Morušovník černý (*Morus nigra*)

Je to opadavý strom, který vytváří širokou, kulatou korunu dorůstající až 10 m do výšky. Tyto černé morušovníky patří mezi pomalu rostoucí druhy. Je uváděno, že tento morušovník je mrazuvzdorný až do -30°C .

Listy jsou poměrně velké - 16 až 20 cm a mají lesklou, tmavě zelenou barvu, jejich tvar je proměnlivý a zpravidla je vejčitý nebo nepravidelně tří- až pětilaločnatý.

S květy je to stejné jako u moruše bílé. Plodenství hroznovitého tvaru sice svým tvarem a u tohoto druhu i barvou připomíná plody ostružin, ale dozrává později a to od srpna do září.

Toto plodenství má fialově červenou až černou barvu, je příjemně sladkokyselé chuti a je velké až 2,5 cm. Plody černých moruší jsou 2,5 cm velké, připomínají malinu. Obsahují 14-16% cukrů (glukózu a fruktózu), 1-2% ovocných kyselin (jablečnou a citronovou), vitamín C, B, kyselinu listovou, rostlinná barviva, pektiny a minerální látky. Jejich chuť je výraznější, kyselejší, přesto může někomu připadat fadní a mdlá.

Tyto morušovníky nejsou náročné na druh půdy a dobře snášejí i městské znečištění.

Morušovník červený (*Morus rubra*)

Je to opadavý strom, který vytváří širokou, kulatou korunu dorůstající až 15 m do



Typické květenství morušovníku

výšky. Je uváděno, že tento morušovník je mrazuvzdorný až do -30°C .

Listy jsou poměrně velké - 12 až 20 cm, na hmat drsné a mají tmavě zelenou barvu, jejich tvar je proměnlivý a zpravidla je vejčitý nebo nepravidelně tří- až pětilaločnatý.

Tento druh morušovníku je dvoudomý, a tak se na mužské rostlině vytváří samčí květy a na ženské samičí. Tyto květy mají podobu krátkých jehněd. Samčí jehnědy bývají velké až 1,5 cm, samičí jsou drobnější a jsou velké až 1 cm. Tyto jehnědy jsou opylovány pomocí větru.

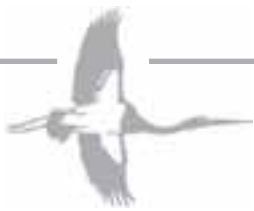
Plody ostružin nám připomínají i plody tohoto morušovníku. Dozrávají od konce července do srpna. Toto plodenství má tmavě purpurovou barvu, je sladké chuti a je velké až 3 cm.

Tyto morušovníky nejsou náročné na druh půdy a úspěšně rostou i ve světlých lesích. Červené morušovníky se v minulosti často pěstovaly na Slovensku i jižní Moravě. Nyní se s tímto druhem setkáváme jen zřídka a spíše je využíván při šlechtění jiných druhů morušovníků.

Morušovník trnavský (*Morus trnaviensis*)

Křížením černého morušovníku s červeným se u nás podařilo získat kultivar „trnaviensis“, který je často sazen na Slovensku a na moravském Slovácku. Na tomto území se vyskytuje více než 200 let.

Tato ovocná dřevina je odolná vůči suchu, mrazům a není náročná na kvalitu půdy. Na výsadbu lze však použít jen dobře zakořeněné stromky a dodržovat závlivku zvláště v prvním období vegetace. Přírůstky v prvních letech jsou menší, ale po dobrém zakořenění, zhruba



kolem čtvrtého roku věku dosahuje průměrné rodivosti. V prvních letech po výsadbě je také velmi náročná na okopávání, zavlažování a přihnojování dobře vyzrálým kompostem. Dokonce ani není nutné provádět nějaký náročný řez stromu mimo výchovného. Když chceme provést prosvětlení či zmlazení starších jedinců je nejvhodnějším obdobím konec srpna.

I když jde o teplomilnou dřevinu, daří se jí v podmínkách, jaké snášá meruňka a v kterých nevymrzá vinná réva. Půdní podmínky jsou na první pohled paradoxní, protože v úrodných půdách např. na jižním Slovensku velmi bujně roste, ale vymrzá i v normálních zimách. Naopak v kamenitých půdách vinohradů či v jílových půdách roste pomaleji, ale její dřevo dostatečně vyzraje, a tak se stává i odolnější vůči mrazům. A to se například potvrdilo i v letech 1928–29 či 1955–56, kdy postihly naši oblast třeskaté zimy a tyto stromy namrzly jen na mladých výhoncích.

Je to druh moruše s největšími plody, které jsou válcovité, délky 3–4 cm a šířky 2,2–2,5 cm. Dozrávání začíná většinou začátkem července a přetrvává do září. Dužina je sladkokyselá chuť, aromatická s karmínově červenou šťávou, která se z plodů lehce uvolňuje, proto je třeba je sbírat do konviček s nepoškozeným smaltem.

Plody této odrůdy se skládají ze 78% vody, 14–18% cukru, 0,85–1,6 organických kyselin a do 32% minerálních látek. Obsahují vitamíny C, E a skupiny B.

Rozmnožování morušovníku:

Regenerační schopnosti - díky obrovské regenerační schopnosti stačí pouze úzký pás kůry kmene nebo větve, který je schopen zachránit strom nebo jeho část před uhynutím. Zmlazování nastává pomocí větví ležících na zemi, které se v průběhu roků zakoření, a tak mohou vzniknout noví samostatní jedinci.

Štěpování je vhodné na semenáčky morušovníku bílého, nejlépe již v únoru.

Zakořeňování - v pěstitelských oblastech moruše je známá tato metoda, která může mít několik podob:

1. nakopcováním zeminy na výhonky, které vyrůstají z kořenového krčku
2. ponořením nízko ležících větví (hřížením) s upevněním do požadované polohy a nakopcováním potřebného množství zeminy
3. nakopcováním pařezu, ze kterého vyrůstají mladé výhonky
4. na mateřském stromě v koruně, na jednoletém výhonku nebo dvouleté větvičce v obalech, naplněných zemí s humusem.
5. štěpováním na moruši bílou „na štíči pysk“ a nakopcováním vhodné zeminy.

Koupě sazenic - kontejnerované rostliny lze pořídit a vysazovat celoročně, prostokořenné pak klasicky na jaře a na podzim. Plodnost nastupuje za 2 až 5 let, záleží na stáří stromku a technice množení

Výsev ze semen - drobná semena se namáčí na 24hodin do vlažné vody, vysévají se do běžné zeminy a zlehka zasypou. Klíčí při běžné pokojové teplotě. Doporučuje se vysévat doma a až rostliny zesílí a otuží se, vysazovat na teplé a chráněné stanoviště. Při sklizni semen v období zralosti (říjen až listopad) je nutná také stratifikace 4–6 měsíců a poté výsev do volné půdy v březnu až dubnu. To je původní metoda, která se používala dříve, než byly vynalezeny rychlejší způsoby pomocí dřevitých řízků, odnoží a vzdušných odnoží (obalených mechem) – tato metoda je však zdoluhavá a vyžaduje spoustu trpělivosti.

Nikdy bychom neměli zapomínat za suchého počasí násady zalévat!

Morušovníky jsou díky svým biologickým vlastnostem plodů zajímavou ovocnou dřevinou, ale ve školkách se zatím nemnoží. Jako okrasné dřeviny jsou významné i v sadovnické praxi, ať již pěstované jako jednotlivé keře, či v menších skupinách, popř. i jako solitérní stromy nebo vysazené v alejích.

Pár nápadů na pokrmy či nápoje z moruší:

Čajová směs při pomocné léčbě snížené enzymatické funkce slinivky břišní:

list černé moruše 100 g
kořen bedmíku 50 g
kořen anděličky 50 g
kmín 30 g
fenykl 20 g

Připravujeme jako bylinářský čaj a pijeme po doušcích přes den v celkové dávce asi 0,75 litru.

Morušová zmrzlina

1 hrnek směsi mléka a smetany do kávy

1 hrnek smetany ke šlehání

4 žloutky

$\frac{3}{4}$ hrnku cukru (případně podle chuti můžeme dát i více)

2 hrnky rozmačkaných moruší

Na pánvičce zahřejte směs mléka a smetany do kávy. Dejte pozor, aby se směs nevařila.

V míse spolu našlehejte smetanu a žloutky. Poté do ní pomalu nalijte teplou směs mléka a šlehejte. Vraťte tuto směs na pánev, přidejte cukr a vařte na středním plameni za stálého míchání pět minut.

Sundejte z ohně a nechte v ledničce vychladit asi třicet minut. Poté přidejte morušovou kaši, dobře zamíchejte a dejte do výrobku zmrzliny. Dále dodržujte postup výrobce přístroje.

Morušový gin

7 hrnků moruší bez stopek

1 a 1/2 hrnku cukru

1 lžice koriandrových semen

4 hrnky ginu

Moruše v misce rozmačkáme. Cukr vaříme s 1 hrnkem vody, až se rozpustí. Do velké sklenice vložíme moruše, koření, sirup a gin. Necháme 2 měsíce uležet. Přecedíme přes jemné sítko, nalijeme do sterilizovaných láhví a uzavřeme. Necháme ustát měsíc před otevřením.

Petra Formanová



Vzrostlý morušovník bílý

Lípa Samaritánka je pátá



Lípa Samaritánka v sousedství kapličky

Celostátní anketu o nejsympatičtější strom České republiky vyhlašuje Nadace Partnerství ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí od roku 2002. Letos se jako pátá umístila lípa Samaritánka v Hradišti u Znojma. Nebytí aktivity **Alžběty Brzkovské**, tento krásný strom by asi v anketě neobstál. Nejspíš by on, ani žádný jiný strom ze Znojemska nebyl ani nominován.

Přinášíme vám rozhovor s touto studentkou oboru Zahradní a krajinná architektura Zahradnické fakulty Mendlovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně.

Připadá mi úžasné, že skupina studentů zemědělské školy navrhne kandidáta na Strom roku – nejen že vědí o existenci ankety, ale tento aktivní přístup bych označila za projev značně občanské a společenské zralosti – můžete popsat okolnosti, za nichž se myšlenka narodila?

Myšlenka na posílání návrhů do ankety Strom roku se zrodila již před několika lety. Prvotní impuls směřoval od učitelů odborných zahradnických předmětů na SOU a SOŠ

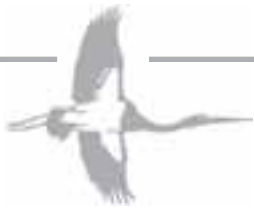
Dvořákova ulice ve Znojmě. Abych byla konkrétní, jmenuji ing. Helenu Rokoskou, která se vždy pokoušela zapojit studenty do různých akcí souvisejících s výukou. Tehdy přišla s nápadem, zda by někdo ze studentů měl zájem a pokusil se vypracovat návrh do ankety. Myšlenka se mi zalíbila a tak se zrodil první návrh. Byl to Skalický platan a jeden z platanů na Pražské ulici - ten uspěl v anketě Strom hrdina a nyní se pyšní tímto titulem. Samozřejmě studenti měli možnost přicházet s novými návrhy, zapojili se i vyučující odborných předmětů. Návrh Skalického platanu jsem obdržela i s fotografiemi právě od vyučující odborného výcviku paní Bauerové.

Důstojných a hodnotných stromů je na Znojemsku rozhodně více – jak jste vybírali, čím to u vás vyhrála právě lípa u Samaritánky? Měli jste více kandidátů do užšího výběru?

Při vybírání kandidátů se nekonalo žádné hlasování. Dnes bychom spoustu věcí udělali jinak, tenkrát to byla akce, když to tak řeknu, sólová. Byl v tom jednoduše můj osobní

zájem o stromy, ve spolupráci s vyučujícími, popřípadě studenty. Lípa Samaritánka, jako letošní kandidát, byla jasná volba. Ještě mnohem dříve jsem k tomu místu náhodou při procházce zabloudila a vzpomínka na krásnou lípu a kouzelnou atmosféru pod její korunou ve mně zůstala. A potom najednou, když mělo dojít na posílání návrhů se vynořila a již nebylo pochyb, že to bude právě ona.

Důvodů je hned několik: Strom se nachází mimo lidská obydlí, nedá se k němu zajet autem... čili svým krásným způsobem donutí lidi vyjít z města do přírody pěšky. Sama jsem se podivila, kolik znojmáků Samaritánku zná... a to máme hned další důvod k její nominaci. V neposlední řadě bylo důležité její okolí. Měli jsme jediný strom ve finále, u kterého byla kaplička. Navíc s vodním prvkem... kouzelným pramenem. Ještě další důvod, který se mi moc zalíbil, byla skutečnost, že lípa není svým věkem nijak výrazně stará. Mnoho finalistů se pyšní věkem 500 let a více. Říkala jsem si: Je to přece anketa o nejsympatičtější strom, tak proč by musel být hned nejstarší?



Plánujete navrhnout kandidáta i do dalšího ročníku Stromu roku?

Díky zkušenostem, které nyní mám se cítím přímo povinna s anketou pokračovat. Rozhodně bych také využila veřejnosti a uspořádala okresní kolo, ze kterého by se potom vybralo několik nejlepších kandidátů. Myslím, že lidé díky Samaritánce už mnohem více o této anketě vědí a rozhodně by spolupráce s nimi v příštích letech byla snadnější.

Jakým způsobem jste sbírali podpisy? Kolik studentů se do akce zapojilo?

Takto se dostávám k otázce sbírání podpisů a musím být v tomto bodě trochu kritická k veřejnosti. Mnoho lidí se na tuto akci tvářilo nedůvěřivě a skepticky. Za podpisy se vybíralo 3Kč na výsadbu nových stromů, což pro někoho byla asi nepřekonatelná částka. Přesvědčovat lidi, že celou akci konáme dobrovolně a peníze posíláme Nadaci Partnerství, bylo někdy nad mé síly. Na druhou stranu mě překvapil přístup a elán studentů, kteří se do akce zapojili. Bylo jich asi patnáct ze škol Dvořákova a Přímětická a bez jejich aktivit by bylo podpisů polovic. Tímto zároveň děkuji oběma školám za pomoc a spolupráci. Podpisy se sbíraly všude možně, snažila jsem se především využívat společenské akce jako Šramlfest, Vinobraní, Den bez aut a Den stromů - ten jsme dokonce slavili na škole Přímětická kvůli Samaritánce dřívě, abychom se vešli do termínů podpisové akce. Při této příležitosti se před školou slavnostně vysadily čtyři stromky, jeden z nich je lípa - na počest Samaritánky pojmenovaná: Samaritánka Druhá. Takovou základnou pro sbírání podpisů nám byl Altánek v Husových sadech. Akce se krásně skloubila s výstavou Památné stromy Znojemska.

Neuvažovali jste o tom, že svůj zájem o významné stromy budete sdílet s některým dostupným orgánem ochrany přírody (např. odborem životního prostředí krajského či městského úřadu, Správou NP Podyjí apod.) – třeba prostřednictvím návrhu na vyhlášení památného stromu či stromů?

Svůj zájem o významné stromy jsem sdílela s odborem životního prostředí ve Znojmě. Přímou s Ing. Jaroslavou Šilhavou, která se stala konzultantkou mé práce Památné stromy Znojemska. Tato práce byla přihlášena do soutěže středoškolské odborné činnosti a umístila se v celostátním finále na šestém místě. Na jejím základě byla pro veřejnost otevřená výstava, o které jsem se zmiňovala, ve spolupráci s panem Antonínem Barákem a jeho asociací. Myšlenku pro návrhy nových památných stromů jsme vlastně s paní Šilhavou konzultovali již při vzniku této práce. Tedy rozhodně je to skvělý nápad, můj názor je takový, že znojemský okres disponuje mnoha unikátními stromy, které si zaslouží



Alžběta Brzkovská s oceněním pro „svůj“ strom

stát se památnými. Stávající počet (25) rozhodně není tolik, kolik bychom památných stromů mohli jako okres mít.

Správa NP Podyjí nyní rozbíhá dva úzce svázané projekty týkající se dřevin – projekt zachrany starých sadů a odrůd ovocných dřevin a projekt návratu dřevin do zemědělské krajiny. Velmi bychom ocenili zájem mladých lidí z regionu a vzdělávacích institucí o tyto projekty a myslím, že případná spolupráce s jednotlivci či třeba se školou jako celkem by mohla být oboustranně přínosná. Mohu se Vás zeptat na názor na tento nápad, případně poprosit o tip, na koho se obrátit?

Váš projekt zachrany sadů a ovocných dřevin se mi líbí, ještě více potom projekt návratu dřevin do zemědělské krajiny. Mys-

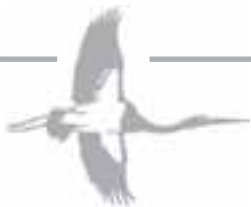
lím, že to je přesně ten problém, který by se dnes měl řešit, neboť intenzita zemědělského využívání krajiny stoupá...stejně tak by měl zákonitě stoupat i zájem o zachování její stability. Neopomenutelné je i estetické hledisko. Pohled na nekonečné lány polí je smutný a nudný. Remízky a větrolamy mají nejenom funkční efekt, ale i optický..., oživují krajinu a vzbuzují dojem rozmanitosti prostoru. Na otázku spolupráce je z mé strany jasné ano. Co se týká tipu, na koho se obrátit, napadají mě studenti a učitelé právě Soš a Sou Dvořákova a to oboru Zahradník a Zahradnické práce, kteří by se mohli do projektu aktivně zapojit v rámci ukázkové výuky.

Rozhovor připravily Lenka Reiterová a Markéta Frindová Jelínková

Výsledky ankety Strom roku 2009

1. Lípa v obci Kotel-Osečná, Liberecký kraj, 11 281 hlasů
2. Mladějovická lípa, Olomoucký kraj, 7 805 hlasů
3. Dub u kláštera v Kladrubech, Plzeňský kraj, 6 387 hlasů
4. Jasan ve Světlé Hoře, Moravskoslezský kraj, 6 017 hlasů
5. Lípa Samaritánka v Hradišti, Jihomoravský kraj, 4 656 hlasů
6. Lípa u fary v Horním Maršově, Královéhradecký kraj, 2 631 hlasů
7. Lípa v Kamenici nad Lipou, kraj Vysočina, 2 383 hlasů
8. Zlámanská oskeruše, Zlínský kraj, 2 314 hlasů
9. Dub u Postupic, Středočeský kraj, 1 601 hlasů
10. Žeberská lípa, Ústecký kraj, 836 hlasů
11. Pozořické vrby, Jihomoravský kraj, 514 hlasů
12. Žižkova hrušeň v Otěvěku, Jihočeský kraj, 219 hlasů

Celkový počet hlasů: 46 644, výtěžek veřejné sbírky: 170 460 Kč



Mniszkův kříž ve Vranově nad Dyjí opraven

Úterý 13. října 2009 byl zdánlivě obyčejný podzimní den. Studený vítr již několik dní přinášel od západu tmavá mračna, z nichž občas zapršelo a v nejzápadnější části Národního parku Podyjí, s vyšší nadmořskou výškou, dokonce občas padaly sněhové vločky. Toho dne odpoledne se náhle mezi oblaky objevilo slunce a osvětlilo kaňon řeky Dyje. Nic mimořádného, ovšem některé obyvatele městečka Vranov asi více překvapila ještě druhá záře, která vycházela z místa na opačné straně, na severní hraně údolí nad městečkem, kde již od poloviny devatenáctého století stojí vysoký sloup s křížem na vrcholu. Lidé si už zvykli, že v posledních desetiletích ho spíš přehlíželi, pomalu chátral. Snad jen někteří si všimli, že před pár týdny ho obalilo lešení. Náhle bylo lešení pryč a sluneční paprsky se odrážely od opravené světlé fasády a zlacení na vrcholu. Ten pohled orámovaný barvami podzimního lesa byl úchvatný.

Není divu, že odpoledne toho dne se na slavnostním setkání k příležitosti ukončení oprav u Mniszkova kříže sešlo hodně lidí. Tvořili je občané Vranova nad Dyjí včetně žáků místní školy a další hosté, mj. i delegace Výboru pro životní prostředí, veřejnou správu a regionální rozvoj Senátu Parlamentu České republiky. Úvodní slovo pronesl ředitel Správy Národního parku Podyjí Ing. Tomáš Rothrockl, dále promluvil starosta městyse Vranova Ing. Lubomír Vedra a o historii Mniszkova kříže a místní krajině pohovořila kastelánka státního zámku Vranov nad Dyjí Mgr. Miroslava Janičková.

Objekt Mniszkova kříže je umístěn na Křížovém vrchu nad silnicí od Znojma na protilehlé straně údolí vůči vranovskému zámku. Vlastní stavbu kříže tvoří tři hlavní části - mohutný fundament čtvercového půdorysu s omítnutého cihelného zdíva, půdorysu přibližně 4 x 4 metry a dále sloup vyzděný z tvarovaných omítaných cihel s výžlabky, který je zakončen toskánskou hlavicí, do níž je vsazen mohutný kovový kříž, ozdobený zlacenými šípovými paprsky. Celková výška stavby je přibližně 14 metrů. Zděné části památky jsou v klasicistním slohu zřejmě z roku



Děti z vranovské školy zpřijemily malou slavnost zpíváním

1847. V pravidelné nice na průčelí fundamentu je osazena kovová deska s novogotickým dekorem na obvodu, na které je datum 1846. Je totiž o rok starší, než zděné části, protože předpokládané tvarosloví celé stavby mělo být novogotické. Na desce je polsko-německý nápis: „Žena nejlepšímu z mužů, děti nejmladšímu z otců. Na památku Jeho Excellence hraběte Stanislava z Mniszku“.

Stavbu nechala postavit na počest svého v roce 1846 zesnulého manžela tehdejší majitelka zámku a panství Helena z Mniszku, a to na místě které si oblíbil a kam rád chodil. Jde o jeden z vícerochovaných historických objektů v komponované krajině v širším okolí vranovského zámku.

Poslední obnova byla provedena v roce 1977 v souvislosti s celkovou opravou vranovského zámku. Již několik roků, zvláště vlivem povětrnostních podmínek, však Mniszkův kříž opět postupně chátral.

Je dobře, že Správa Národního parku Podyjí, byť musí řešit řadu jiných důležitých úkolů, navázala na několik předchozích podobných akcí na záchranu či rekonstrukce kulturních památek, které na území NP vlastní, respektive spravuje, a po

nelehké přípravě nyní generální obnovu zajistila. Vlastní řemeslné práce provedla znojemská stavební firma Renesance Jaromíra Poslušného na sklonku léta a začátku podzimu roku 2009. Celkové finanční náklady byly 224.236 korun českých. Všem, kteří se o zdařilou obnovu zasloužili, patří uznání a poděkování.

Územím Národního parku Podyjí a jeho ochranného pásma vedou četné turistické cesty. Jednou z nich je i Naučná stezka Karla Claryho, která začíná v historickém jádru městyse Vranov a po severní hraně údolí řeky Dyje směřuje k mostu přes Švýcarskou zátoku na pláž Vranovské přehrady. V tomto krátkém úseku si poutníci mohou prohlédnout i několik menších historických staveb, kulturních památek. Jen pár minut chůze z vranovského náměstí je na stezce nejvýraznější krajinná dominanta, nyní zdařile opravený Mniszkův kříž. Trochu námahy za výstup do krátkého kopce bohatě vynahradí pohled na úchvatnou scénu, kterou vytvořila příroda a člověk. Zastavme se na chvíli v místě, které tak miloval hrabě Stanislav Mniszek.

Silvestr Kozdas

PŘIPRAVILI JSME PRO VÁS

Kalendář vycházek a exkurzí pro veřejnost

31.12. čtvrtek – Silvestrovská vycházka

Vedoucí: Tomáš Vrška - Správa Národního parku Podyjí

Sraz: 12.00 Mašovice, hospůdka U Lesa

Trasa: Mašovice – Andělský mlýn – údolí Mločického potoka – U Ještěrky – Mašovice, cca 6 km velmi obtížným terémem s návratem do 17.00 hod.

Doporučené vybavení: dobrá obuv, světlo (pro jistotu bezpečného návratu)

Zaměření: rozloučení s rokem 2009 v zimní přírodě

Silvestrovská vycházka

Tak jako v průběhu několika posledních let, i letos skončí akce pro veřejnost pořádané Správou Národního parku Podyjí až poslední den roku 2009. Tradiční Silvestrovská vycházka, kterou si část znojemské veřejnosti oblíbila (a naopak část návštěvníků našich tradičních akcí se jí cílevědomě vyhýbá) začíná letos na Silvestra v pravé poledne.

Sraz případných zájemců je v Mašovicích před hospůdkou U lesa. Tradiční vedoucí silvestrovských vycházek posledních let Tomáš Vrška

ze Správy NP Podyjí má pro přichodící připravenou ne sice dlouhou, nicméně fyzicky poměrně náročnou trasu do lesů národního parku. Součástí trasy je malé překvapení, zájemci o účast by měli mít s sebou světlo pro jistotu bezpečného návratu, který je předpokládán do 17 hodin, tedy na samotný začátek dlouhé silvestrovské noci.

Jan Kos



Canon

Canon CZ, s. r. o.
generální partner
národních parků České republiky